

Ενότητα 5^η Η ελεημοσύνη βασίλισσα των αρετών

Ἀγαπητοί, μὴ γινώμεθα τῶν ἀλόγων
θηριωδέστεροι.

Ἐκεῖνοις πάντα κοινὰ καὶ οὐδὲν τοῦ
ἄλλου πλέον ἔχει·

σύ δὲ ἄνθρωπος ὢν, θηρίου γίνῃ χαλε-
πώτερος,
μυρίων πενήτων τροφὰς μιᾶ κατακλεί-
ων οἰκία.

Καίτοι γε οὐχ ἡ φύσις ἡμῖν μόνη κοινή,

ἀλλὰ καὶ ἕτερα πλείονα·

οὐρανὸς κοινὸς καὶ ἥλιος καὶ σελήνη
καὶ ἀστέρες

καὶ ἀήρ καὶ θάλασσα καὶ γῆ καὶ ζωὴ
καὶ τελευτὴ

καὶ γῆρας καὶ νόσος καὶ ὑγεία καὶ χρεια
τροφῆς καὶ ἐνδυμάτων.

Πῶς οὖν οὐκ ἄτοπον

τοὺς ἐν τοσοῦτοις κοινωνοῦντας

ἀλλήλοις

ἐν τοῖς χρήμασιν οὕτως εἶναι πλεονέκ-
τας,

καὶ τὴν αὐτὴν μὴ διατηρεῖν ἰσονομίαν;

Ὁ γὰρ θάνατος τῆς μὲν ἀπολαύσεως
ἀπάγει,

πρὸς δὲ τὰς εὐθύνας ἄγει.

Ἴν' οὖν μὴ τοῦτο γένηται,

πολλῇ χρῆσώμεθα τῇ ἐλεημοσύνῃ.

Αὕτη γάρ ἐστιν ἡ βασίλισσα τῶν
ἀρετῶν,

ἣ καὶ ἐξαιρήσεται ἡμᾶς τῆς τιμωρίας.

Τὰ περιττὰ δὴ ποιήσωμεν χρήσιμα,

τὸν πολὺν προέμενοι πλοῦτον,

καὶ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως,

κἂν μυρία ὦμεν πεπλημμεληκότες,

ὁ Θεὸς μεταδώσει συγγνώμης ἡμῖν.

Ἀγαπητοί, ας μὴ γίνουμε αγριότεροι ἀπὸ
τα ζῶα.

Σ'εκεῖνα ὅλα εἶναι κοινὰ καὶ κανένα δὲν
ἔχει περισσότερα ἀπὸ τα ἄλλα·

εσὺ ὅμως ἀν καὶ εἶσαι ἄνθρωπος, γίνε-
σαι πιο ἀσπλαχνος ἀπὸ τα θηρία,

κλείνοντας ἐρμητικά σε ἓνα σπῆτι ὅσα
τρόφιμα θα ἀρκοῦσαν γιὰ να θρέψουν
ἀμέτρητους φτωχοὺς.

Καὶ βέβαια, δὲν εἶναι μόνο ἡ φύση μας
κοινή,

ἀλλὰ καὶ ἄλλα περισσότερα·

κοινὸς εἶναι ὁ οὐρανὸς καὶ ὁ ἥλιος καὶ ἡ
σελήνη καὶ τα ἀστέρια

καὶ ὁ ἀέρας καὶ ἡ θάλασσα καὶ ἡ γῆ καὶ
ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος

καὶ τα γηρατεῖα καὶ οἱ ἀρρώστειες καὶ ἡ
υγεία καὶ ἡ ἀνάγκη τροφῆς καὶ ρούχων.

Πῶς λοιπὸν δὲν εἶναι παράλογο

αυτοὶ που μοιράζονται τόσα πολλὰ με-
ταξὺ τους,

στα χρήματα να εἶναι τόσο πλεονέκτες,

καὶ να μὴ διατηροῦν τὴν ἴδια ἰσονομία;

Γιὰ τὸ θάνατος ἀπομακρύνει ἀπὸ τὴν
ἀπόλαυση

καὶ οδηγεῖ στὴν τιμωρία.

Γιὰ να μὴ γίνῃ κάτι τέτοιο,

ας ἐφαρμόσουμε τὴν ἐλεημοσύνη.

Γιὰ τὴν αὐτὴ εἶναι ἡ βασίλισσα τῶν ἀρε-
τῶν,

ἡ ὁποία θα μας ἀπαλλάξει ἀπὸ τὴν τι-
μωρία.

Ἀς κάνουμε τα περιττὰ χρήσιμα,

ἀφοῦ παραμερίσουμε τὸν πολὺ πλοῦτο,

καὶ τὴν ἡμέρα τῆς κρίσεως,

ἀκόμη κι ἀν ἔχουμε διαπράξει πολλὰ
παραπτώματα,

ὁ Θεὸς θα μας συγχωρήσει.

Ἰωάννης Χρυσόστομος, Εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ Προφήτου Δαυῖδ, PG 55, 517-518 (διασκευῆ)

Νοηματική απόδοση κειμένου

Στο κείμενο αυτό ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος αναφέρεται στην ελεημοσύνη θεωρώντας τη βασίλισσα των αρετών. Ο άνθρωπος, τονίζει ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος, δεν επιτρέπεται ποτέ να γίνεται σκληρός και πιο άγριος από τα ζώα. Όμως σε κάποιες περιπτώσεις γίνεται πιο άσπλαχνος και από τα θηρία, γιατί κλείνει σε ένα σπίτι πολλά τρόφιμα, που μ' αυτά θα μπορούσαν να τραφούν πάρα πολλοί φτωχοί. Για τους ανθρώπους υπάρχουν πολλά κοινά, όπως ο ουρανός, ο ήλιος, η σελήνη, τα αστέρια, η θάλασσα, η ξηρά, η ζωή και ο θάνατος, τα γηραιά, η αρρώστια, η υγεία· ακόμα και η ανάγκη που έχουν για την εξεύρεση της τροφής και των ενδυμάτων. Το να μοιράζονται οι άνθρωποι τόσα πολλά μεταξύ τους, αλλά να είναι άπληστοι στην απόκτηση και αποταμίευση χρημάτων, ενώ και στην περίπτωση αυτή έπρεπε να τηρούν πιστά την ίδια ισότητα, είναι ένας παραλογισμός. Κάποτε έρχεται ο θάνατος που στερεί τον άνθρωπο από κάθε απόλαυση και αμέσως μετά το φέρνει μπροστά στο Θεό, όπου θα δώσει λόγο για τις πράξεις του. Αν όμως ο άνθρωπος, χρησιμοποιήσει την ελεημοσύνη που είναι η βασίλισσα των αρετών, δίνοντας τα πλεονάσματά του στο φτωχό συνάνθρωπό του, τότε την ημέρα της κρίσης ο Θεός θα του συγχωρήσει τα λάθη που έκανε, όσο πολλά κι αν είναι.

Γραμματική

Απρόσωπα ρήματα λέγονται όσα απαντούν συνήθως, ή μόνο, στο γ' ενικό πρόσωπο και δεν έχουν υποκείμενο όνομα που φανερώνει πρόσωπο ή πράγμα.

- Μερικά από τα πιο συχνά απρόσωπα ρήματα είναι: **χρή**, **δεῖ** (=πρέπει), **δοκεῖ** (φαίνεται καλό), **προσῆκει** (=ταιριάζει), **λέγεται**, **ὁμολογεῖται** κ.ά.

Οι απρόσωπες εκφράσεις σχηματίζονται:

- α. από ένα ουσιαστικό + ἐστί (καιρός ἐστί, ἀνάγκη ἐστί, ἔργον ἐστί)
- β. από ένα ουδέτερο επιθέτου + ἐστί (ἄξιόν ἐστί, δίκαιόν ἐστί, δεινόν ἐστί)
- γ. από ένα ουδέτερο ρηματικού επιθέτου + ἐστί (βιωτόν ἐστί, διδακτέον ἐστί)
- δ. από ένα ουδέτερο μετοχής + ἐστί (εἰκός ἐστί, πρέπον ἐστί, δέον ἐστί)
- ε. από ένα τροπικό επίρρημα + ἔχει (καλῶς ἔχει, ῥαδίως ἔχει, εὖ ἔχει)

- Μερικές από τις πιο συχνές απρόσωπες εκφράσεις είναι: **δέον ἐστί** (=πρέπει να), **καιρός ἐστί ἢ ὥρα ἐστί** (=είναι κατάλληλη στιγμή να), **ῥαδίον ἐστί** (=είναι εύκολο να), **εἰκός ἐστί** (=είναι φυσικό / λογικό να) κ.ά.

- **Ὡς υποκείμενο στα απρόσωπα ρήματα και στις απρόσωπες εκφράσεις** τίθεται συνήθως:

α. ἀναρθρο απαρέμφατο, ειδικό ή τελικό

π.χ. Κύρος λέγεται σὺν πολλοῖς δακρύοις ἀποχωρῆσαι

β. ονοματική πρόταση (ειδική, ενδοιαστική, πλάγια ερωτηματική)

-Με τα απρόσωπα ρήματα και τις απρόσωπες εκφράσεις συνάπτεται συνήθως ένας προσδιορισμός σε δοτική, που ονομάζεται **δοτική προσωπική** δηλώνει το πρόσωπο, στο οποίο αναφέρεται το ρήμα και από αυτήν συχνά εννοείται σε αιτιατική το υποκείμενο του εξαρτημένου απαρεμφάτου.

π.χ. Οὐ ῥάδιον ἦν Ἀλκιβιάδῃ (δοτ. προσ.) σῶσαι τὴν πόλιν.

Ἄλκιβιάδην= υποκείμενο του απαρεμφάτου.

1. Στις παρακάτω προτάσεις να υπογραμμίσετε τα απρόσωπα ρήματα και τις απρόσωπες εκφράσεις και να βρείτε τη δοτική προσωπική (όπου υπάρχει):

- Χρῆ ἡμᾶς τοὺς θεοὺς σέβειν.
- Ἄξιόν ἐστιν ἡμῖν ἐπαινεῖσαι τὴν ἀρετὴν τῶν προγόνων.
- Καλόν ἐστι τοῖς εὐδαίμοσι τοὺς τάλανας οἰκτῖρειν.
- Δοκεῖ αὐτοῖς τὴν εἰρήνην δέχεσθαι.
- Ἄξιόν ἐστι σὲ ὑμνεῖν.
- Καιρὸς ἐστὶν ἡμῖν πράττειν τὰ δέοντα.
- Ἐξεστὶν παντὶ ἀνθρώπῳ ἀγορεύειν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ.
- Δεῖ ἡμᾶς θεραπεύειν τοὺς θεοὺς.
- Ἀνάγκη ἐστὶ φυλάττειν τὰς πύλας.
- Χρῆ ἡμῖν ἐπαινεῖν τοὺς δικαίους ἄνδρας.
- Ἀδύνατόν ἐστι φεύγειν πεπρωμένον.
- Καλῶς ἔχει μένειν ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ.
- Οὐ προσήκει τοῖς νεανίαις μὴ ἀκούειν τοῖς αὐτῶν διδασκάλοις.
- Δοκεῖ ἡμῖν συμμαχίαν λῦσαι.
- Λέγεται Κῦρον εἰσβαλεῖν εἰς τὴν Κιλικίαν.

2. Στις παρακάτω προτάσεις να κάνετε τη σύνταξη των απρόσωπων ρημάτων και εκφράσεων:

- Βέλπιόν ἐστι τοῖς Ἑλλησι θνήσκειν ἢ αἰεὶ τῷ τυράννῳ δουλεύειν.
- Ἐδοξεν αὐτῷ ἐπιστολὴν πέμπειν τοῖς Ἀθηναίοις.
- Οὐ δυνατόν ἐστὶν ὑμῖν φυλάττειν τὴν πόλιν.
- Προσὴκει ἡμῖν ἅπασι κολάζειν τοὺς προδότας.
- Ἐξεστι Κλαζομενίοις ἀσχημονεῖν.
- Ἐδοξεν Ἀθηναίοις τὸν λιμένα τειχίσαι.
- Ἀναγκαῖόν ἐστὶν ἡμῖν πράττειν ταῦτα.
- Δοκεῖ ἡμῖν κήρυκα τῷ βασιλεῖ πέμπειν.
- Ἐξεστὶν ὑμῖν τὴν πόλιν τὴν ἡμετέραν σῶσαι.
- Τῷ ῥήτορι ἐγχωρεῖ (= εἶναι επιτρεπτό) ψευδῆ λέγειν;

3. Να γίνει συντακτικὴ ἀνάλυση των προτάσεων:

- Δίκαιόν ἐστὶν τοῖς Ἑλλησι μὴ δουλεύειν τοῖς βαρβάροις.
- Πρέπει τοῖς ἀνδράσιν εἶναι θαρραλέους.

- Δεῖ ἡμῖν θαυμάζειν τὴν Ὀμήρου ποίησιν.
- Σωκράτης ἔλεγε τὴν ἀρετὴν εἶναι διδακτὴν.
- Χαλεπὸν ἔστιν ἡμῖν εἰκάζειν τὰ μέλλοντα.
- Ἐδόκει αὐτοῖς οὐκ ἀσφαλεῖς εἶναι.
- Ἀνάγκη ἔστιν ἡμῖν πείθεσθαι τοῖς ἄρχουσιν.
- Ἀναγκαίως ἔχει τοὺς πολίτας ἀθροίσασθαι εἰς τὴν ἀγοράν.
- Καιρὸς ἔστι βουλευσασθαι περὶ τῶν τῆς πόλεως πραγμάτων.
- Τοῖς νέοις ἀγαθὸν ἔστι τὸ σιγᾶν.
- Χρὴ τὸν Σωκράτην πιεῖν τὸ κώνιον.
- Λέγεται τὸν Φίλιππον τελευτῆσαι.
- Οὐ συμφέρει τοῖς Ἕλλησι πολεμεῖν ἀλλήλοις.

Απαντήσεις στις ερωτήσεις κατανόησης του σχολικού βιβλίου

1. Ποιες είναι οι διαφορές του ανθρώπου από τα ζώα σύμφωνα με τον Ιωάννη τον Χρυσόστομο;

Ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος τονίζει τη βασική διαφορά ανάμεσα σε ανθρώπους και ζώα: οι άνθρωποι έχουν λογική, ενώ τα ζώα δεν έχουν. Αυτή η λογική κάνει τους ανθρώπους ανώτερους αλλά και υπεύθυνους. Τα ζώα, σύμφωνα με τον Ιωάννη το Χρυσόστομο, είναι όλα ίδια και κανένα δεν ξεχωρίζει από τα άλλα, αφού κανένα δεν έχει λογική. Ο άνθρωπος όμως, μπορεί να ξεχωρίσει, γιατί καθένας έχει μια ξεχωριστή προσωπικότητα.

2. Ποια κοινά στοιχεία ενώνουν και εξομοιώνουν τους ανθρώπους μεταξύ τους σύμφωνα με το κείμενο; Είναι αυτά μόνο θετικά ή και αρνητικά;

Οι άνθρωποι αποτελούν ένα σύνολο και μοιράζονται πολλά πράγματα που σχετίζονται με την ίδια την ανθρώπινη ιδιότητα. Μοιράζονται και απολαμβάνουν τον ίδιο ουρανό, τον ήλιο, τη σελήνη, τα αστέρια, τον αέρα, τη θάλασσα, τη γη, τη ζωή και την υγεία. Εκτός από αυτά τα θετικά στοιχεία, μοιράζονται ακόμη και αρνητικά, όπως είναι ο θάνατος, τα γηρατειά και οι αρρώστιες. Έχουν επίσης, τις ίδιες ανάγκες, όπως είναι η ανάγκη για τροφή και για ενδυμασία.

3. Ποια τύχη περιμένει τον άνθρωπο που δε λαμβάνει υπόψη του τους ανήμπορους συνανθρώπους του, σύμφωνα με το κείμενο; Ποιο μέσο έχει στη διάθεσή του ο άνθρωπος, προκειμένου να αποφύγει τη μετά θάνατον τιμωρία;

Καθώς η ζωή κάθε ανθρώπου οδηγεί κάποια στιγμή στο θάνατο, η ώρα της κρίσης είναι αναπόφευκτη. Μετά το θάνατο, σύμφωνα με το κείμενο, θα κριθούμε όλοι και όσοι έζησαν με απληστία και με αδιαφορία προς τους συνανθρώπους τους θα τιμωρηθούν. Η προσωρινή απόλαυση θα τελειώσει και θα υπάρξει τιμωρία. Για να μη φτάσουμε σ' αυτό το σημείο της αιώνιας τιμωρίας, πρέπει, όσο είναι καιρός, να δείξουμε ελεημοσύνη προς τους συνανθρώπους μας αδιαφορώντας για τον πλούτο. Έτσι, θα δείξει και ο Θεός ελεημοσύνη προς εμάς, όταν φτάσει η ώρα της κρίσης, και θα συγχωρέσει τα παραπτώματά μας.

4. Με ποιες άλλες χριστιανικές αρετές συνδέεται η ελεημοσύνη;

Η ελεημοσύνη είναι η πρώτη και η σημαντικότερη μεταξύ των χριστιανικών αρετών. Αν είμαστε ελεήμονες, καταλαβαίνουμε τα πράγματα, που έχουν πραγματική και ουσιαστική αξία. Τότε, παραμερίζουμε τον πολύ πλούτο και η ζωή μας αποκτά νόημα. Επομένως, η ελεημοσύνη συνδέεται με τη λιτότητα, τη σεμνή και ζωή και βέβαια με την αγάπη προς το συνάνθρωπο.